

Łukasz Pigoński, *Polityka zachodnia cesarza Marcjana (450-457) i Leona I (457-474)*, Byzantina Lodziensia XXIX, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, ss. 216

Niewątpliwą zasługą środowiska skupionego wokół Katedry Historii Bizancjum Uniwersytetu Łódzkiego oraz Centrum Ceraneum, funkcjonujących w Łodzi, jest zbudowanie silnego ośrodka bizantynologicznego, do którego dołączają kolejne pokolenia historyków, reprezentujących różnorodne kierunki badawcze. Jednym z jego najmłodszych przedstawicieli jest Łukasz Pigoński, finalizujący obecnie przewód doktorski. Praca, która została wydana w ramach serii Byzantina Lodziensia, to poszerzona rozprawa magisterska, napisana pod kierunkiem Mirosława J. Leszki. Warto zauważyć, że dorobek autora obejmuje kilka istotnych artykułów opublikowanych w renomowanych czasopismach, takich jak „Studia Ceranea”, „Vox Patrum”, czy „Christianitas Antiqua”, których tematyka dotyczy istotnych wątków zaprezentowanych w omawianej książce¹.

Praca została podzielona na cztery rozdziały, wyposażona w indeksy nazw osobowych, nazw etnicznych i geograficznych (s. 205-214). W rozdziale pierwszym Łukasz Pigoński omówił bazę źródłową dysertacji (s. 5-19). Część druga pełni rolę wprowadzenia, w którym autor pokrótce omawia zagadnienia związane z funkcjonowaniem kancelarii cesarskiej w zakresie prowadzenia polityki zagranicznej, armii rzymskiej ze szczególnym uwzględnieniem *foederatii* i *bucellarii*, organizacji bizantyńskiej floty. Rozważania uzupełnione zostały o reasumpcję podstawowych informacji na temat państw Hunów i Wandalów

---

¹ *Berichus and the Evidence for Aspar's Political Power and Aims in the Last Years of Theodosius II's Reign*, „Studia Ceranea” 2018, t. 8, s. 237-251; *Polityka zachodnia cesarza Marcjana (450-457). Problem huński i jego wpływ na relacje między Cesarstwem Wschodnim a Zachodnim*, „Vox Patrum” 2016, t. 64, s. 383-409; *Wpływ czynników religijnych na relacje rzymsko-wandaliskie w latach 429-474*, „Christianitas Antiqua” 2016, t. 8, s. 98-113.

(s. 21-49). Rozdział trzeci rozpoczyna przedstawienie bilansu polityki zagranicznej Teodozjusza i okoliczności wyniesienia na tron Marcjana. Po tym koniecznym wstępie autor przeszedł do przedstawienia wybranych aspektów polityki nowego cesarza wobec zagrożenia huńskiego, ze szczególnym uwzględnieniem momentów przełomowych (m.in. wyprawy Attyli na Italię oraz śmierci huńskiego przywódcy). Omówił również zagadnienie pojawienia na arenie dziejów Marcellina z Dalmacji (s. 51-112). Warto w tym miejscu zatrzymać się nad kilkoma zagadnieniami szczegółowymi. Po pierwsze, nie wydaje się być zasadne stwierdzenie, że w źródłach dominuje negatywny obraz cesarza Teodozjusza (s. 51) – kwestia ta jest znacznie bardziej złożona, a udowadniają to chociażby opublikowane ostatnio w tej samej serii wydawniczej tezy Kazimierza Gintera². W kontekście omówienia wydarzeń zmierzających do objęcia cesarskiego tronu przez Marcjana warto byłoby przemyśleć jeszcze raz tę część wykładu – nie doszukiwałbym się dowodów niezależności nowego władcy tam, gdzie, jak sam autor stwierdza, jego polityka była zgodna z oczekiwaniami Aspara (s. 76-78). Zasadne wydaje się też zastanowienie się, czy jakiegokolwiek poparcie we wschodnich prowincjach cesarstwa dla Chryzafiusza miałyby znaczenie dla rozgrywek o władzę w Konstantynopolu, bez widocznej możliwości sprowadzenia tychże stronników do stolicy (s. 74-75).

Niepokojące w swej istocie z punktu widzenia metodologii³ rozważania autora, dotyczące możliwości zabójstwa Attyli z poruczenia Marcjana, wydają się być oczywiście interesujące, niemniej jednak równie dobrze śmierć wodza Hunów mogła być przecież wyłącznie sprzyjającym Konstantynopolowi zbiegiem okoliczności. Warto też zastanowić się, czy faktycznie zgon Attyli miał tak naprawdę pozytywny wydźwięk dla cesarstwa – czy nie liczone się z rozpadem huńskiej konfederacji, co mogło mieć poważne i daleko bardziej nieprzewidywalne konsekwencje, niż problemy z samym „Biczem Bożym”. O ile można zgo-

---

² *Wizerunek władców bizantyńskich w Historii kościelnej Ewagriusza Scholastyka*, Łódź 2018, s. 85-87.

³ Autor napisał: *milczenie źródeł w tym temacie nie jest argumentem przesądzającym sprawę, bowiem należy pamiętać, że tego typu tajne działania były trzymane w ścisłej tajemnicy* (s. 96). Oczywiście, wszelkie dywagacje powinniśmy przyjmować z zainteresowaniem, jednak brak potwierdzenia dla naszych domysłów w źródłach jest zwykle wiążącym argumentem. Potwierdził to zresztą sam autor, kiedy odrzucił możliwość dywagowania na temat relacji pomiędzy Marcjanem a Marcellinem z Dalmacji ze względu na brak wzmianek na ten temat (s. 110).

dzić się ze zdaniem autora, że w 453 r. Marcjan miał dużo szersze możliwości przeprowadzenia zamachu niż Chryzafiusz w 449 r., to przecież istotne wydaje się, że pozycja Attyli (a podkreślone zostało to w omówionej pracy) była wówczas słabsza i osoby decyzyjne w Konstantynopolu mogły nie widzieć potrzeby rozwiązania kwestii wodza w tak radykalny sposób, jakim było morderstwo.

Kończąc, autor nie mógł też zdecydować się, jak ocenić politykę Marcjana wobec plemion barbarzyńskich sprowadzonych na tereny wschodniorzymskie – najpierw uznaje ją za sukces (s. 97-99), by zauważyć później, że obecność tych ludów wiązała imperium koniecznością ciągłej projekcji siły, co uniemożliwiało interwencję na zachodzie po inwazji Wandalów na Italię (s. 103) i określić jako błędną w perspektywie długoterminowej (s. 112).

Rozdział czwarty dotyczy działań dyplomatycznych i militarnych podejmowanych przez Leona. Wśród tematów poruszonych w tej części dysertacji wymienić należy przede wszystkim dokładną analizę relacji Leona z Majorianem, polityki gockiej prowadzonej na Bałkanach, a także interwencji cesarstwa na Zachodzie przeciwko Wandalom (s. 113-176). Autor wnikliwie rozpatruje wszelkie możliwe scenariusze – szczególnie interesująca jest analiza polityki Leona z wykorzystaniem Marcellina oraz Olibriusza, podobnie jak omówienie wyprawy Bazyliskosa. W kontekście domniemanego spisku tego ostatniego z Asparem, warto byłoby jednak zastanowić się, na ile flota byłaby wierna swojemu dowódcy, gdyby wycofał się z pierwotnych planów pokonania Wandalów i wyruszył z powrotem do Konstantynopola (s. 162-163).

W książce nie uniknięto niestety literówek (s. 26 – „ilustrujal”, s. 28 – „dyplomach” zamiast „dyplomatach”). Warto byłoby też przejrzeć interpunkcję. Mimo tych niewielkich niedociągnięć dysertacja jest godna polecenia i wzbogaca polską historiografię problemu. Z pewnością będzie świetnym uzupełnieniem kursów specjalizacyjnych i seminaryjnych, prowadzonych w polskich katedrach uniwersyteckich, zajmujących się historią cesarstwa bizantyńskiego.

Błażej Cecota <https://orcid.org/0000-0002-4746-0325>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
e-mail: blazej.cecota@ujk.edu.pl